

CEBRIÀ DE MONTOLIU

Cebrià de Montoliu i Togores, nascut a Mallorca el 1873, fill d'una família religiosa, noble i culta. El seu pare, Plàcid de Montoliu, fou nomenat marquès de Montoliu en reconeixement a la defensa dels drets del rei Alfons XII al tron d'Espanya, i va exercir de senador i diputat a Corts per Tarragona.

La nissaga Montoliu forma part dels noms il·lustres de Tarragona. Caldria destacar, per exemple, Manuel de Montoliu, crític i historiador de literatura de reconeguda vinculació amb Tarragona i germà de Cebrià. Avui, a la Casa de Montoliu, l'edifici del Conservatori de música del carrer dels Cavallers, una placa recorda la seva vinculació amb la ciutat.

Urbanista i advocat, Cebrià de Montoliu es compta entre la fornada de personatges de finals del segle XIX i principis del XX, que dibuixen a Catalunya els grans corrents del pensament internacional. L'època es mou entre la industrialització i la pèrdua de les colònies, i també com la definició política del catalanisme i l'agitació social. Per això caldria situar el personatge en el marc de les tensions pròpies del país i els debats que se'n deriven: noucentisme-modernisme o els de la influència de l'avantguarda a la Catalunya neutral de la primera gran Guerra.

Treball i pensament

L'autor introduí a Catalunya la ciència cívica inspirada en el socialisme municipal britànic i la idea de reforma urbana continguda en el corrent de les ciutats jardí.

El museu social

El 1909 la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona van crear el Museu Social com a estímul a les iniciatives per millorar les condicions de vida dels treballadors. El museu, dirigit per l'economista J M Tallada, desaparegué el 1920, però abans en Cebrià de Montoliu en fou bibliotecari. El seu treball consistí, en un primer moment, en el recull de documentació sobre les condicions de vida dels treballadors, sinistralitat laboral etc, bastint un fons estadístic de gran vàlua. Formaren part de la junta de govern del museu persones de filiació política tan diversa com Santiago Valentí i Camp (radical), Francesc Layret (republicà catalanista, advocat dels obrers), Ramon Albó (regionalista d'ala dreta) i Josep Salas Anton (cooperativista). Es realitzaren exposicions d'economia social, higiene i seguretat en el treball. El 1911 es crearen una borsa de treball i la primera cooperativa catalana de cases barates que donà pas el 1912 a la creació de la societat cívica Ciutat Jardí.

Societat cívica Ciutat Jardí

Montoliu ja havia intentat definir la línia d'actuació de la societat com a secretari general i fundador. Els seus pressupostos ideològics també apareixen i són difosos en la publicació *Civitas*. La revista té dues èpoques: la primera (1911-1919), en què Montoliu és al capdavant de la revista, apareixen irregularment 18 números amb un contingut volgutament polèmic, amb articles teòrics del mateix Cebrià i Salas Anton, a més de W. Thompson, H. Aldridge i R. Muwin. La segona època (1920-1940) desapareix sense Montoliu, l'afany teòric i polemista de la publicació. La nova direcció aniria a patir d'aleshores a càrrec de l'eminent jardiner i urbanista Rubió i Tuduri, fill del reusenc Rubio i Bellver, que dirigí obres com la ciutat jardí del Tibidabo o societats com La Constructora del Metro de Barcelona.

En el període previ i al llarg de la seva tasca dins del Museu Social i de la societat cívica, Montoliu, format a Anglaterra, ja tenia prou sediment per portar a terme projectes pràctics.

Potser després d'una important tasca de difusió teòrica, les aspiracions pràctiques del nostre personatge condicionaren el seu autoexili (1920), davant la impossibilitat de portar a terme els seus projectes i, en general, pel triomf a casa nostra de corrents que desembocarien finalment en l'urbanisme funcionalista de tall corbusierà allunyats de les línies naturalistes. De fet, influenciat per les noves ciutats jardí de Howard, n'intentà projectes col·laborant amb grans propietaris barcelonesos que solament volien urbanitzar les seves propietats més que no pas establir una línia alternativa d'urbanisme. Topà també amb els interessos especulatius que pretenia combatre i denuncià sense èxit el problema que representava la propietat privada dels solars de l'àrea d'expansió de Barcelona per a la urbanització de noves ciutats jardí.

Era partidari, i així ho exposa a *To Morrow i a Town Planning Scheme* per una *organic city* (1923) ja a l'exili, de la idea d'arrel georgista de l'impost únic (sobre renda de la terra). Val a dir que les seves idees no tenen res a veure amb els suburbis jardí una de les conseqüències residencials de les conurbacions (concepte encunyat per P. Geddes referit al continu urbà).

Influències

Traduí a W. Whitman, W. Shakespeare i J. Ruskin. Aquest últim era un escriptor, polític i moralista anglès que parlà d'economia política, tot i que les seves principals idees es desenvolupen en el camp de la teoria i la crítica de l'art. Dins de les arrels del pensament de Cebrià trobem Ruskin, que combrega amb el pre-rafaelisme. De fet aquest moviment és un vincle que també pot unir històricament les arrels ideològiques de Cebrià i altres moviments de reforma social.

Les referències estètiques del pre-rafaelisme, parteixen del criteri de revalorització de la pintura italiana anterior a Rafael, amb un fort medievalisme literari i cristià, sovint amb una certa preocupació social. Estilísticament existeix una aproximació constant a la natura, si bé no conreen el paisatge pur, tot plegat amb una forta càrrega idealista i romàntica. Ruskin s'identificà no solament amb el corrent pictòric sinó també literària del pre-rafaelisme que teoritza un retorn al món de la natura, un cert misticisme de tall medieval i cavalleresc, influenciat per Dant i els mestres del trecento (primer Renaixement) període en què es produeix la confluència entre el misticisme i l'afany creatiu.

En el camp de l'economia política, critiquen la forma de produir (producció) i el que es produeix (consum) sense fer distinció dels dos moments, ja que es tracta d'una crítica integral d'arrel estètica. Primer perquè es perd la indivisibilitat del productor, (organització científica del treball-taylorisme) i el treballador no té un vincle directe amb el producte directe del seu treball, i segon perquè es treballa malament, en productes en sèrie lleigs i inútils. El medievalisme es reflectiria, en aquest cas, per la idealització de l'artesanat, indivisibilitat tradicional que permeté el floriment del gòtic, pel vincle de l'artesà amb l'objecte del seu treball. Treballador i objecte constitueixen una nova unitat amb un esperit com a sentit.

El 1916 Cebrià de Montoliu fa una crítica de les idees tayloristes en *El sistema Taylor y su crítica* en què ataca la utilitat de l'anomenada "organització científica del treball", que s'aplica en el model industrial i que separa el productor del producte, la força del treball (assalariat) del resultat final, impossibilitant cap sentit.

De fet aquests plantejaments, portats a la qüestió urbana, situen el nostre autor i el moviment de ciutat jardí, en la línia de reacció contra els desastres de l'urbanisme industrialitzador, inspirat per Ruskin, P. Geddes, E. Howard etc, model incompatible amb la concentració i l'aglomeració urbana capitalista.

Cebrià de Montoliu, en aquesta línia, també va féu la introducció de la novel·la utòpica de W. Morris, *Notícies d'enlloc*, que parla del Londres del futur que aquest autor visiona, superada la negra nit del capitalisme. Els orígens de Morris, tapisser, artesà, poeta, escriptor i, finalment, militant revolucionari, també se situen en el pre-rafaelisme, si bé evoluciona cap a la revolució social. La idea estètica consistiria en què mentre la tècnica moderna pot imitar formes antigues, la vida que existeix rera aquestes es fonamenta en l'home com un tot, totalment compromès amb el que està fent. Aquest tipus de treball no pot ésser reproduït pel treballador assalariat sota el capitalisme que solament li exigeix que sigui força de treball. Aquesta convicció finalment va portar Morris de la crítica artística a la crítica social. Montoliu, si bé no explícitament, compartia moltes de les idees de Morris. El pròleg de Montoliu i l'edició de la novel·la el 1918 en la col·lecció «Minerva», que curiosament patrocinava Eugeni d'Ors li van valer, la destitució de secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans, on de fet ja feia temps que bullien les tensions entre diferents corrents. Sembla que l'enfrontament entre Eugeni d'Ors i Puig i Cadafalch va agafar embranzida amb la publicació del llibre, que va ser qualificat pel bisbe Pla i Daniel com una incitació a l'amor lliure. Curiosament aquest enfrontament entre el noucentista d'Ors i el modernista Puig i Cadafalch dona, en aquest cas, mesura de la confusió a l'hora d'etiquetar personatges. Recordem a més, que ens situem en el 1918. El llibre va ser ben rebut en certs cercles i, per exemple, fou la novel·la preferida del reusenc, anarquista i ministre, Garcia Oliver, segons explica a les seves memòries.

No és estrany que el moviment anarquista de l'època coincideixi amb molts dels pressupostos del corrent de la ciutat jardí, sobretot per algunes coincidències crítiques d'arrel pre-rafaelita o per un cert organicisme d'arrel igualitarista. Una part del moviment anarquista adoptà en l'època el pensament comunalista igualitarista de Kropotkin, que es basa en l'equilibri camp-ciutat i en el suport mutu com a llavor de la societat comunista-llibertària. Portà a terme alguns projectes com el de La Farigola, escola de natura del Clot impulsada pel sindicat tèxtil de Barcelona de la CNT el 1911, i on hi col·laboraren l'astrònom Comas i Solà, fundador de l'Observatori Fabra; el catedràtic de Ciències Naturals Odon de Buen; el catedràtic de Medicina Martínez Vargass i el geòleg valencià, Albert Carsi.

JOAN MASALLES